

SÂDIK HİDÂYET • Kör Baykuş

Büf-i Kûr

İletişim Yayınları 2756 • Dünya Edebiyatı 253

ISBN-13: 978-975-05-2664-0

© 2019 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2019, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYAN Kıvanç Koçak

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Hüseyin Behzad, “Ah, Gençlik Geçti Gitti”, 1957

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Oben Üçke

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SÂDİK HİDÂYET
Kör Baykuş
Bûf-i Kûr

ÇEVİREN *Ali Fuat Bilkan*

ALİ FUAT BİLKAN'IN SONSÖZÜYLE

SÂDİK HİDÂYET 17 Şubat 1903'te soylu bir ailenin çocuğu olarak Tahran'da doğdu. Tahran'da Fransız Lisesi'ni bitirdikten sonra 1925 yılında mühendislik eğitimi için Avrupa'ya gitti, bir süre Fransa ve Belçika'da yaşadı. Edebiyatla ilgisi ve ilk hikâyelerini kaleme alması da bu dönemde oldu. Dört yıl sonra Tahran'a dönen Sâdık Hidâyet, 1936'da bu sefer Hindistan'a gitti. Burada Pehlevice ve Sanskritçe öğrendi, Budizmle ilgili bazı metinleri Farsçaya çevirdi. Paris'te kaleme almaya başladığı *Kör Baykuş*'u ilk olarak Bombay'da, 1937'de el yazısıyla elli kopya bastırıp yakın dostlarına gönderdi. Kitap 1941'e kadar İran'da yayımlanmadı. Bu tarihte önce bir gazetede tefrika edildi, bir yıl sonra da kitap olarak basıldı. Ancak *Kör Baykuş* kısa süre sonra "sansürlü eserler" listesine alındı. Hindistan dönüşü bir süre İran'da memurluk ve tercümanlık yapan Hidâyet, dönemin sosyal ve siyasi havasından da rahatsız olarak 1950'de yeniden Paris'e gitti. 9 Nisan 1951'de kendisini havagazıyla zehirleyerek intihar etti. "Doğu'nun Kafka'sı" olarak nitelendirilen Sâdık Hidâyet, İran edebiyatında modern hikâyeciliğin öncülerindendir. Özellikle İran tarihine ve folkloruna meraklı olan Hidâyet, İran edebiyatını uluslararası edebiyatın bir parçası haline getiren yazar olarak kabul edilir. Başlıca eserleri: *Kör Baykuş*, *Hacı Ağa* (roman); *Diri Gömülen*, *Üç Damla Kan*, *Alacakaranlık*, *Başiboş Köpek* (hikâye); *Sâsân'ın Kızı Pervin*, *Mâzyâr* (oyun), *Vejetaryenliğin Yararları*, *Dünyanın Yarısı İsfahan*, *Hayyam'ın Teraneleri*, *Kafka'nın Mesajı* (araştırma-inceleme).

Hayatta, tıpkı cüzam gibi, ruhu inzivada yavaş yavaş yiyen, kemiren öyle yaralar vardır ki. Bu dertler kimseye açılacak türden değildir. Çünkü herkes bunlara az rastlanan, acayip şeyler olarak bakar.

Biri bunları söyleyecek veya yazacak olsa, insanlar yaygın geleneklere ve şahsi inançlarına göre, onları hem kuşkucu hem de alaycı bir gülümsemeyle karşılar. Zira beşer bunlara henüz bir çare, bir ilaç bulamadı. Şarapla, afyon veya uyuşturucunun sahte uykusuyla geçiştirmek çaresi dışında... Ama ne yazık ki, bu tür ilaçların tesiri geçicidir. Acıyı hafifletecekleri yerde, bir zaman sonra daha da şiddetlendirirler.

Acaba bir gün bu metafizik olayların sırrını, ruhun komadayken, uykuyla uyanıklık arasındaki berzahta görünen gölgesinin aksini anlayacak kimse çıkacak mı?

Ben, başımdan geçen ve sarsıntısını asla unutamayacağım bu olaylardan yalnız birini anlatacağım. Yaşadığım sürece, insanın anlama ve kavramasının ötesinde, ezelden ebede kadar onun uğursuz izleri hayatıma hep zehir akıtacak. Zehir diye yazdım ama aslında onun dağladığı ya-

rayı her zaman bağırimda taşıdığımı ve taşıyacağımı söylemek istedim.

Hatırlayabildiğim ve olayların bağlantılarından edindiğim intibayı yazmaya çalışacağım. Şayet bunlar hakkında genel bir yargıda bulunabilirsem tabii. Ama hayır! Yalnızca emin olabilir veya kendim buna inanabilirim. Başkası inanmış veya inanmamış, benim için hiçbir önemi yok. Tek korkum, henüz kendimi tanımamışken yarın ansızın ölüvermek! Zira hayattaki tecrübelerimden, benimle başkaları arasında nasıl korkunç bir uçurum olduğunu fark ettim ve mümkün merete susmam, fikirlerimi kendime saklamam gerektiğini anladım. Eğer şimdi yazmaya karar verdiysem, bu, sadece kendimi gölgeme tanıtmak için. Duvardaki eğik bir gölge, yazdığım her şeyi büyük bir iştahla yutuyor. İşte bu yüzden birbirimizi iyi tanıyıp tanımadığımızı kontrol edeceğim. Başkalarıyla tüm ilişkilerimi kestğimden beri kendimi daha iyi tanımak istiyorum.

Boş fikirler! Olsun! Ama bana her türlü gerçeklikten daha fazla azap veriyor. Bana benzeyen şu insanlar, görünüşte benim gibi ihtiyaç, arzu ve heves sahibi olan şu insanlar, beni aldatmak için mi varlar? Acaba bunlar, beni alaya almak için ve kandırmak için yaratılmış bir avuç gölgeden mi ibaret? Hissettiklerim, gördüklerim ve ölçüp biçtiklerim, baştan başa birer vehim değil mi? Bunlar gerçeklikten çok mu farklı?

Sadece lambanın karşısında duvara yansıyan gölgem için yazıyorum. Kendimi ona tanıtmalıyım.

* * *

Bu fakirlik ve miskinlik dolu alçak dünyada, ilk kez hayatımda bir güneş ışığı parladı sandım. Ama yazık! Bu, güneş ışığı değil, belki sadece gelip geçici bir ışıltıydı. Bana bir kadın veya melek suretinde görünüp kayıveren bir yıldız. Onun aydınlığında bir an, sadece bir saniye kadar hayatımın

bütün bedbahtlığını gördüm; büyüklük ve heybetini fark ettim. Sonra bu ışık, kaybolması gereken karanlık girdabında yeniden kayboldu. Hayır, bu geçici ışığı kendime saklayamadım.

Üç ay mıydı? Hayır, iki ay dört gün oldu onun izini kaybedeli. Ama onun büyüleyici gözlerinin hatırası ve öldürücü alevi daima hayatımda kaldı. Hayatıma bu kadar bağlı birini nasıl unutabilirim ki?

Hayır, onun ismini asla zikretmeyeceğim. Çünkü o hayal, sisler içinde kalmış zarif endamıyla, arkasında acılı hayatımın yavaş yavaş ve dertle yanıp eridiği o haşın, parlak iki iri gözüyle, bu aşâğılık, vahşi dünyaya ait olamaz. Hayır, onun adını yeryüzündeki şeylerle lekelememeliyim.

Ondan sonra, ben diğer benliğimi, insanların, ahmakların ve mutluların çemberinden tamamen çektim ve unutmak için şarap ve afyona sığındım. Hayatım bütün gün dört duvar arasında geçiyordu ve hâlâ da öyle geçiyor... Zaten bütün hayatım dört duvar arasında geçti.

Bütün gün uğraşım kalemliklere resim yapmaktan ibaretti. Zamanım, kalemliklere resim yapmakla ve alkol, afyon kullanmakla geçiyordu. Kalemliklere resim yapmak gibi gülünç bir işi, kendimi aptal yerine koymak ve vakit öldürmek için tercih etmiştim.

İyi bir tesadüf ki, evim şehrin dışında, insanlardan kaynaklı hayatın gürültü ve kargaşasından uzak, sessiz, sakin bir mahalledeydi. Etrafı tenha ve boş, harabe. Sadece hendeğin öte yakasında basık, kerpiç evler görünüyor ve oradan da şehir başlıyor. Ta Dakyanus'tan¹ kalma bu evi hangi mecnunun veya zevksizin yaptığını bilmiyorum! Gözlerim kapalıyken bile zihnimde evin bütün çatlağı, deliği canlan-

1 Dakyanus: Ashab-ı Kehf (Yedi Uyurlar) zamanında yaşadığına inanılan İmparator Dakyanus (Decius). "Dakyanus çağı terimi, halk inancına göre tarihin eski devirlerinden birini betimler.", bkz. Nimet Yıldırım, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 230.

makla kalmıyor, onların yükünü de omuzlarımda hissediyorum. Ancak eski kalemliklerin üzerine çizilebilecek bir ev!

Bütün bunları, hakkımda hataya düşülmediğini görmek için yazmam lazım. Hepsini duvara yansıyan gölgeme açıklamalıyım. Evet, önceleri sadece bir keyif ya da bir eğlenmeyi benim için. Odamın dört duvarı arasında kalemliklere resim çizerek bu gülünç uğraşıyla vakit geçiriyordum. Ama o iki gözü gördükten sonra, onu gördükten sonra, aslında her hareket ve kıpırtının anlamı, kavramı, değeri gözümden düştü. Ancak garip bir şey, inanılmaz bir şey var. Nedendir bilmiyorum, ta baştan beri resimlerimin hepsinde de sahne olarak tek çeşit ve tek şekil var! Hep bir selvi ağacı çiziyordum. Ağacın altında kamburu çıkmış bir ihtiyar, Hintli esrarkeşler gibi başında şalı, abasına sarınmış halde bağdaş kurup oturmuş. İhtiyar, sol elinin işaret parmağını hayret ifadesiyle dudaklarına götürmüştü. Karşısında siyah, uzun elbiseli bir kız, eğilmiş ona bir nilüfer çiçeği sunuyor. Kızla ihtiyarın arasında bir su arkı var. Acaba bu sahneyi daha önce gördüm mü? Yoksa uykuda ilham mı gelmişti, bilmiyorum. Ama bildiğim bir şey vardı; ne çizersen çizeyim, hepsinde aynı sahne ve aynı konu vardı. Elim, adeta iradem dışında bu resmi çiziyordu. Daha garibi, bu resme müşteri de çıkıyordu. Hatta amcam vasıtasıyla bu deri kalemlikleri Hindistan'a gönderiyordum. O da satıp parasını bana yolluyordu.

Bu sahne gözümde bir uzaklaşıyor, bir yakınlaşıyor. Tam olarak hatırlamıyorum. Şimdi aklıma bir şey geldi, "Anılarımı yazmalıyım" dedim. Ama bu, çok sonra oldu, konuyla da ilgisi yok. Neticede resim yapmayı tamamen bıraktım. İki ay önce, hayır, iki ay dört gün oluyor. Nevruz'un on üçüydü. Bütün halk şehir dışına hücum ediyordu. Dingin bir kafayla resim yapmak için odamın penceresini kapamıştım. Akşamüzeri, resim yapmaya yoğunlaşmışken birden kapı açıl-

di ve amcam içeri girdi. Aslında “amcam” olduğunu kendisi söyledi. Onu daha önce hiç görmemiştim. Henüz delikanlıyken uzak seferlere çıkmıştı. Sanırım gemi kaptanıydı. Benimle ticaret yapmak istediğini düşündüm. Çünkü ticaretle uğraştığını da duymuştum. Neyse, amcamın kamburu çıkmıştı, başında yüzünü de örten bir Hint şalı, sırtında paramparça olmuş sarı bir aba vardı. Açık yakasından kıllı göğsü görünüyordu. Şalın altından çıkan köse sakalının kılları tek tek sayılabilirdi. Gözkapakları iltihaptan kıpkırmızı olmuş, dudağı yarılmış... Uzaktan da olsa aramızda gülünç bir benzerlik vardı. Sanki kötü bir aynaya yansıyan aksim gibiydi. Ben babamı da hep böyle tasavvur etmişimdir.

Amcam odaya girer girmez bir kenara bağdaş kurup oturdu. Ona bir şeyler hazırlamak, onu ağırlamak istedim. Lambayı yaktım, odama açılan yandaki küçük karanlık odaya geçtim. Ona yiyip içebileceği bir şeyler bulmak için köşe bucağı baktım. Gerçi evde bir şey kalmadığını biliyordum. Ne afyon, ne içki... Ansızın ilham gelmiş gibi, bakışlarım rafın üstüne takıldı. Orada bana miras kalan eski bir şarap şişesi duruyordu. Doğumumda, geleneğe göre yapılmış bir şişe şarap rafta öylece duruyordu; dokunmamıştım, aslında böyle bir şeyin evde bulunduğunu bile unutmuşum. Rafa ulaşmak için yakındaki tabureyi ayağımın altına çektim. Tam şarap şişesini alacakken ansızın gözüm raftaki havalandırma deliğinden dışarıya ilişti. Odanın arkasındaki arsada, selvi ağacının gölgesinde kamburu çıkmış bir ihtiyar oturuyordu. Genç bir kız, hayır, gökten inmiş bir melek, ihtiyarın karşısında eğilmiş sağ elindeki mor nilüfer çiçeğini ona sunuyordu. O sırada ihtiyar, sol elinin işaret parmağının tırnağını yiyordu.

Kız tam karşımdaydı. Ama etrafıyla hiç ilgilenmiyordu. Bakıyordu ama öylesine. Dudaklarında dehşete düşmüş, irade dışı kuru bir tebessüm vardı. Sanki orada olmayan bi-

rini düşünüyor gibiydi. Onun büyüleyici, ürpertici gözleri! İnsana sitem dolu bakan, ıstıraplı, garip, tehdit edici, vaat-kâr o gözleri gördüm ya! İşte o an, hayat ışığım bu karma-karışık anlamlarla dolu berrak dairelerin çukuruna doğru çekildi. Bu cezbedici ayna, bütün varlığımı, insan zihninin anlamakta aciz kalacağı bir şekilde kendine çekiyordu. Doğaüstü bir ışığa sahip bu mest edici çekik Türkmen gözleri, beni hem korkutuyor hem de kendisine çekiyordu. Gözleri, herkesin kolayca göremeyeceği doğaüstü, korkunç manzara-ralar görmüş gibiydi. Yanakları kabarık, alnı yüksek, kaşları bitişik, etli dudakları yarı açık! Adeta hararetli bir öpüşmeden yeni ayrılmış ama henüz doymamış gibi duran dudaklar... Dağmık siyah saçları, mehtap gibi görünen yüzünü sarmış onu adeta tutuvermişti. Birkaç tel saç da şakaklarına yapışmıştı. Vücudunun letafeti, hareketlerindeki özensizlik, adeta evreni dolduran esir² maddesi gibi hali, onun gevşekliğini ve geçiciliğini anlatıyordu. Onun bu ölçülü hareketleri, olsa olsa Hint tapınaklarında raks eden kızlarda olabilirdi ancak.

Solgun hali, hüznü sevinci, bütün bunlar, onun diğer insanlardan farklı biri olduğunu gösteriyordu. Çekiciliği, cazibesi de öyle. Bana, afyon içince görülen düşlerdeki manzara gibi görünüyordu. Bende adamotunun³ hararetini uyanırdı. O nazik endamı; kol, göğüs, memeler, kalça ve bacakların uygunluğuyla adeta eşinin kucağından çekip alınmış gibi görünüyordu. Adamotunun eşinin kucağından ayrılmış dişisi gibiydi.

- 2 Esir: Eski bilim anlayışında madenin özü, evreni dolduran ilk madde olduğuna inanılan madde, eter. İnce varlık da denilen “eterik beden” veya enerji bedeni kavramı, Uzakdoğu felsefelerine ait bir kavramdır.
- 3 Adamotu (Mihrgiyâh): “Birbirine yapışık iki insan görünümünde, çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılan ve etkili özellikler gösteren bitkidir. (...) İran’ın kuzey ve doğusunda bol miktarda yetişir. Halk arasında daha çok merdomgîyâh olarak adlandırılır. (...) Bu bitkiyi topraktan çıkaranların kısa süre sonra öleceklerine inanılır.”, bkz. Yıldırım, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, s. 525.